

ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Бушмакіна А.Д.

студент,

Академія Державної пенітенціарної служби

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРАВОВОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Для визначення напрямків розвитку соціальної держави в сучасному українському суспільстві, потрібне переосмислення сутності і змісту соціальної політики держави, яке відбувається сьогодні в наукових колах. Соціальну державу можна визначити як таку державу, що організовано та цілеспрямовано використовує свою владу, за допомогою різних засобів, для того щоб впливати на різні відносини в суспільстві.

Згідно зі ст. 1 Конституції – Україна є, поміж іншого, правовою та соціальною державою, тобто такою, яка прагне забезпечити кожній людині гідні умови існування шляхом розподілу матеріальних і духовних благ у дусі принципів соціальної справедливості. Утім, на сьогодні ми можемо констатувати, що більшість з останніх положень є далекими від реалізації, адже ситуація в країні складна.

Процес державотворення в Україні визначився прийняттям Конституції України, яка утвердила державу як правову, демократичну, соціальну державу. Конституція України визнає людину, її життя, честь і гідність, недоторканість і безпеку найвищою соціальною цінністю та встановлює, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст та спрямованість діяльності держави.

Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав та свобод людини є головним обов'язком держави. Розбудова високорозвиненої соціальної держави в Україні стала вкрай необхідним і визначила актуальну потребу в формуванні концептуальної моделі і механізмів функціонування такої держави. Активна та ефективна соціальна політика повинна стати міцним підґрунтям всебічного інноваційного, соціального розвитку країни, інтегрування в Європейський Союз, підставою для розбудови соціальної держави з конкурентоспроможною соціально орієнтованою ринковою економікою, здатною забезпечити людський розвиток, гідний рівень і якість життя громадян.

Розбудова соціальної держави в Україні відповідає світовим тенденціям суспільного розвитку і є природним наслідком здобуття державної незалежності. Соціальна держава ґрунтується на демократичних тенденціях, ментальності українців, прагненні до свободи, вільного розвитку та волевиявлення, самореалізації і рівноправності людей. Вона забезпечує консолідацію демократизацію суспільства, проголошує верховенство права, виступає основою реалізації інтересів, сподівань широких верств населення.

Соціальна та правова держави як такі в самостійному вигляді не існують, відповідно, необхідно вести мову про соціально-правову державу. Із цього приводу З. Гафуров стверджує, «що в сучасному світі давно немає ні правової держави в чистому вигляді, ні соціальної, а є соціальна правова держава (соціально-правова держава), яка є результатом переростання правової держави не просто в соціальну, а саме в соціально-правову державу. Утворена в результаті подібної трансформації нова держава, ставши соціальною, не перестає бути правовою. На сьогодні, відзначають З. Гафуров, кожна правова держава є соціальною, а соціальна – правовою. Вони не існують одна без одної, разом вони становлять соціально-правову державу» [2].

На думку В. Косович «соціальна держава – це високорозвинена, правова, демократична держава, яка визначає людину найвищою соціальною цінністю, забезпечує її права та свободи, гідні умови існування, безпеку і добробут, вільний розвиток та волевиявлення, самореалізацію творчого (трудового) потенціалу шляхом політичної та ідеологічної багатоманітності, соціальної спрямованості економіки, проведення активної соціальної політики на принципах громадянського суспільства, соціальної справедливості, рівності, солідарності та відповідальності. Це держава, яка гарантує найбільш ефективний спосіб поєднання основ свободи і влади з метою забезпечення благополуччя особистості і добробуту суспільства, забезпечення соціальної справедливості і солідарності у розподілі результатів суспільної праці» [3, с. 19].

Гарантії соціальної держави – це система заходів по забезпеченню практичного здійснення конституційного права громадян на соціальний захист. Соціальний захист громадян, для яких соціальні виплати є основним джерелом існування, повинен забезпечувати рівень їх життя, не нижчий від прожиткового мінімуму встановленого законом.

Разом з тим О.Ф. Данич констатує, що «головною метою соціальної держави є сприяння суспільному прогресу, що базується на принципах соціальної рівності, загальної солідарності та взаємної відповідальності. Головним завданням соціальної держави є забезпечення соціальної орієнтації економіки; попередження та пом'якшення соціальних ризиків і негативних наслідків, пов'язаних з ринковими відносинами;

проведення активної державної соціально-економічної політики; забезпечення безпеки, добробуту, соціального та людського розвитку; створення умов для реалізації конституційних прав і свобод людини; забезпечення рівних можливостей, гідного рівня та якості життя населення; соціальної активності та вільного розвитку особистості; досягнення соціальної стабільності в країні в інтересах кожного члена суспільства; забезпечення гармонізації відносин державних інститутів і суспільства» [4, с. 124].

Отже, ведучи мову про співвідношення соціальної та правової держави, наголосимо насамперед на такому. Очевидним є той факт, що соціальна та правова держави перебувають між собою в певному зв'язку, що може бути підтверджено як посиленням на формулювання ст. 1 Конституції України [1], яка не розділяє соціальну та правову держави, а подає їх у нерозривній єдності, так і висновками вітчизняних авторів, котрі також часто наголошують на їхньому перетинанні, взаємопроникненні тощо.

З цього приводу на підтвердження вказаної тези слід навести думки Галіцина Н. В. Наявність зв'язку між указаними утвореннями, з одного боку, та їхнє позиціонування як елементів категорії більш високого порядку, якою є українська держава як така, дає змогу дивитися на них як на окремі підсистеми, що спільно утворюють цілісну систему. Викладене, відповідно, зумовлює необхідність/доцільність аналізу соціальної та правової держав через призму теорії складних соціальних систем [5, с. 18].

Отже, правова держава в рамках повноважень, встановлених для неї громадянським суспільством, здійснює оперативне управління суспільством. Своєю чергою, через науку, консультації або використовуючи непрямий тиск на владу, суспільство здійснює корекцію діяльності держави, встановлюючи його оптимальну структуру, допустимі методи управління, коло обов'язків і відповідних повноважень. Консультації між владою і громадськими об'єднаннями є важливим інструментом, що дозволяє забезпечити консенсус між усіма сторонами, розвиток нових ідей, прозорість і відкритість роботи державного апарату. Відповідаючи на питання про співвідношення соціальної та правової держави, правильніше буде казати, що останні як відносно самостійні підсистемні утворення перебувають між собою у стані взаємодії. Головним змістом їхньої взаємодії є те, що вони (елементи) впливають один на одного, визначаючи сутність і характер держави, викликаючи в ній відповідні зміни. І справді, Українська держава зазнала суттєвих трансформаційних перетворень унаслідок поєднання соціальної та правової складових у своїй політиці та

рішеннях, що, власне, і дає їй змогу наблизитися до стандартів Європейського Союзу.

Слід відзначити, що соціальна держава як інститут і як форма суспільної діяльності не зникає, вона активно трансформує методи, інструментарій реалізації соціальних функцій з огляду на виклики сьогодення. Цей процес має переважно об'єктивний характер і стосується абсолютної більшості країн світу. Нова політика соціальної держави повинна формувати навички у громадян, які дали б їм можливість розвиватися у цьому напрямку, але це все одно не достатньо, для того щоб забезпечити адаптацію і охопити всі незахищені верстви населення від небезпек, які виникають на ринку праці. Введення нової політики соціальної держави із розширеними правами і можливостями має дуже велике значення.

Правова держава потребує верховенства права і правових законів, а також належної організації системи державної влади, державних органів, чітке визначення їх компетенції, місця в системі, характеру співвідношення між собою, способів формування і форм діяльності. Варто зауважити, що без належної організації влади, розподілу завдань, функцій та повноважень різних органів і визначення порядку їх взаємовідносин не може бути панування ні права, ні правових законів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Гафуров З. Социально-правовое государство: генезис, объективная основа, социальная природа. *Центр проблемного анализа и государственного управленческого проектирования Российской Федерации*. URL: <http://www.rusrand.ru/Dokladi/Gafurovl.pdf>.
3. Косович В.В. Конституційні основи соціальної держави. *Приватне та публічне право*. 2019. № 1. С. 18-22.
4. Данич О.Ф. До питання про роль правової системи у забезпеченні соціальної функції держави: глобалізаційний вимір. *Альманах права*. 2019. № 10. С. 121-127.
5. Галіцина Н.В. Соціальна та правова держави: як вирішити питання про співвідношення категорій? *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки*. 2015. Вип. 4(1). С. 17-20.